

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اگر انسان در جسم خود فانی است. در عمل تاریخی خود. باقی می ماند.

دبیرستان غیردولتی متفکران

تنظیم کننده: رحیم کشاورز

دبیر مطالعات اجتماعی دبیرستان غیر انتفاعی متفکران

ناحیه یک آموزش و پرورش قزوین

سپاس فراوان از سرکار خانم فاطمه سیل سفور: دبیر موفق منطقه ۱۵ تهران

علت رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی دوره صفوی

وجود حکومت مرکزی نیرومند و برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور

منابع مهم درآمدی ایران دوره صفوی

صادرات ابریشم

عوارض

مالیات

یکی از صنایع پر رونق و رقابتی ایران دوره صفوی

بافندگی که در رقابت صنایع نساجی اروپا بود

دلایل رونق تجارت در ایران دوره صفوی:

وجود نظم و امنیت

ایجاد راه ها و کاروان سراها

ساخت بازارهای پر رونق

رفتار پسندیده مأموران راهداری

علوم و معارف دینی بسیار توجّه در دوره صفوی:

تفسیر، فقه و حدیث

علت رونق کم شعر و ادب فارسی در دوره صفوی

کم توجّهی پادشاهان به شاعران

فیلسوفان و عالمان بزرگ دوره صفوی

میرداماد، ملاصدرا، شیخ بهایی و علامه محمدباقر مجلسی

نتیجه مهم برپایی جشن ها و آیین ها در دوره صفوی

افزایش همدلی و همبستگی

هدف از مطالعه فصل ۶:

۱- اوضاع سیاسی ایران در دوره افشاریه، زندیه و قاجاریه بررسی نمایند.

۲- آثار و نتایج هجوم نظامی روسیه و انگلستان به ایران در دوره قاجاریه را

بگویند.

۳- پیامدهای مداخله و نفوذ سیاسی و اقتصادی روسیه و انگلستان در ایران را

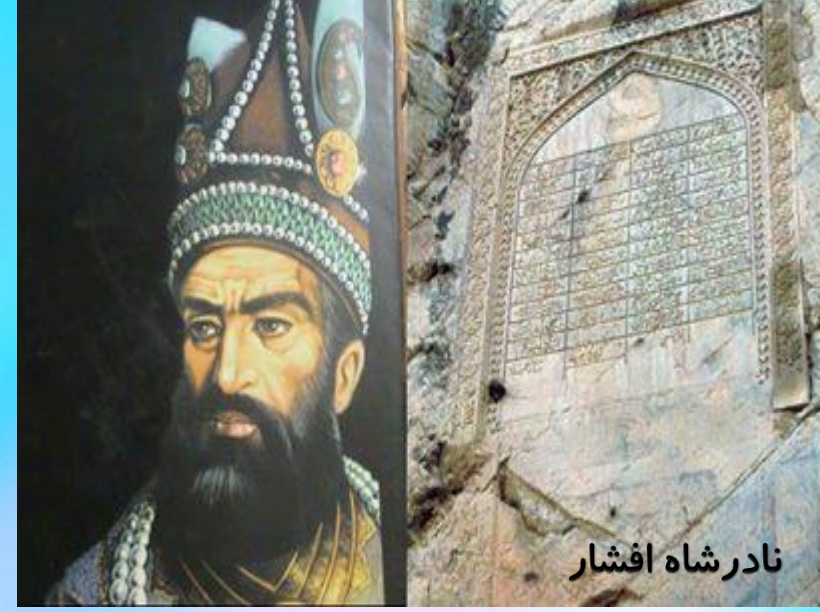
نام ببرند.

۴- واکنش مردم ایران برای مقابله با مشکلات داخلی و خارجی را توضیح

دهند؟

کریم خان زند

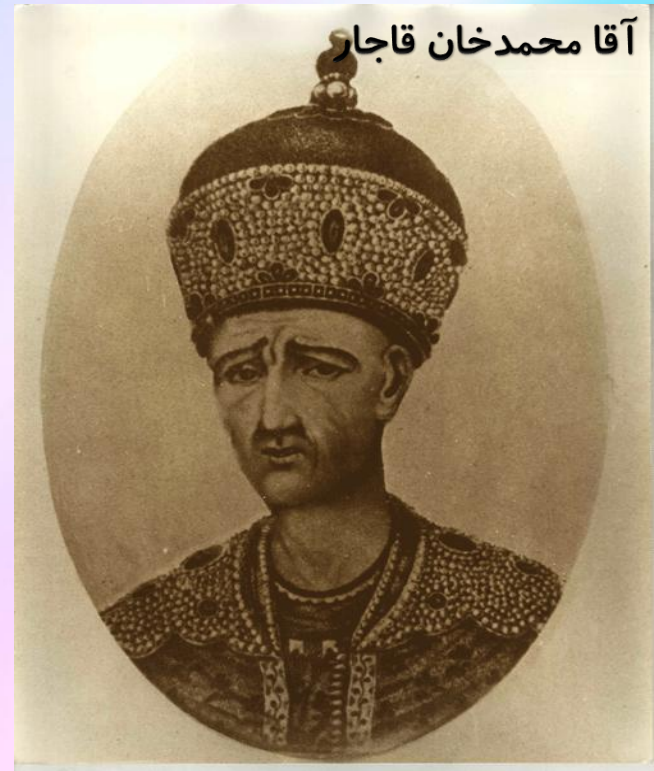

نادرشاه افشار

عباس میرزا قاجار

تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی و سرزمینی ایران

آقا محمدخان قاجار

بر کناری و قتل شاه سلطان
حسین صفوی

تسلط افغان ها بر اصفهان
و برخی قسمت های ایران

تفرقه و تجزیه ایران

افغان ها توان حکومت بر سراسر ایران را نداشتند. به همین دلیل در گوشه و کنار کشور مدعیانی سر بر آوردند.

روسیه و عثمانی نیز با استفاده از آشفتگی اوضاع، قسمت هایی از شمال و غرب ایران را اشغال کردند.

در چنین شرایطی، نادر که سرداری از ایل افشار بود، برای نجات ایران به یکی از شاهزادگان صفوی پیوست.

او به کمک سپاهیان:

افغان ها را سرکوب و تار و مار کردند.

نیروهای روسیه و عثمانی را از ایران بیرون راندند.

نادر پس از این پیروزی ها، **خاندان صفوی** را کنار زد و بر تخت شاهی نشست.

بدین ترتیب، **سلسله افشاریه** پایه گذاری شد.

بیشتر **دوره دوازده ساله پادشاهی نادر** به **نبرد با بیگانگان** و **فرونشاندن شورش های داخلی** گذشت.

نادر در **تعقیب گروهی از افغان های شورشی** که به **هندوستان** گریخته بودند، به آن کشور لشکر کشید.

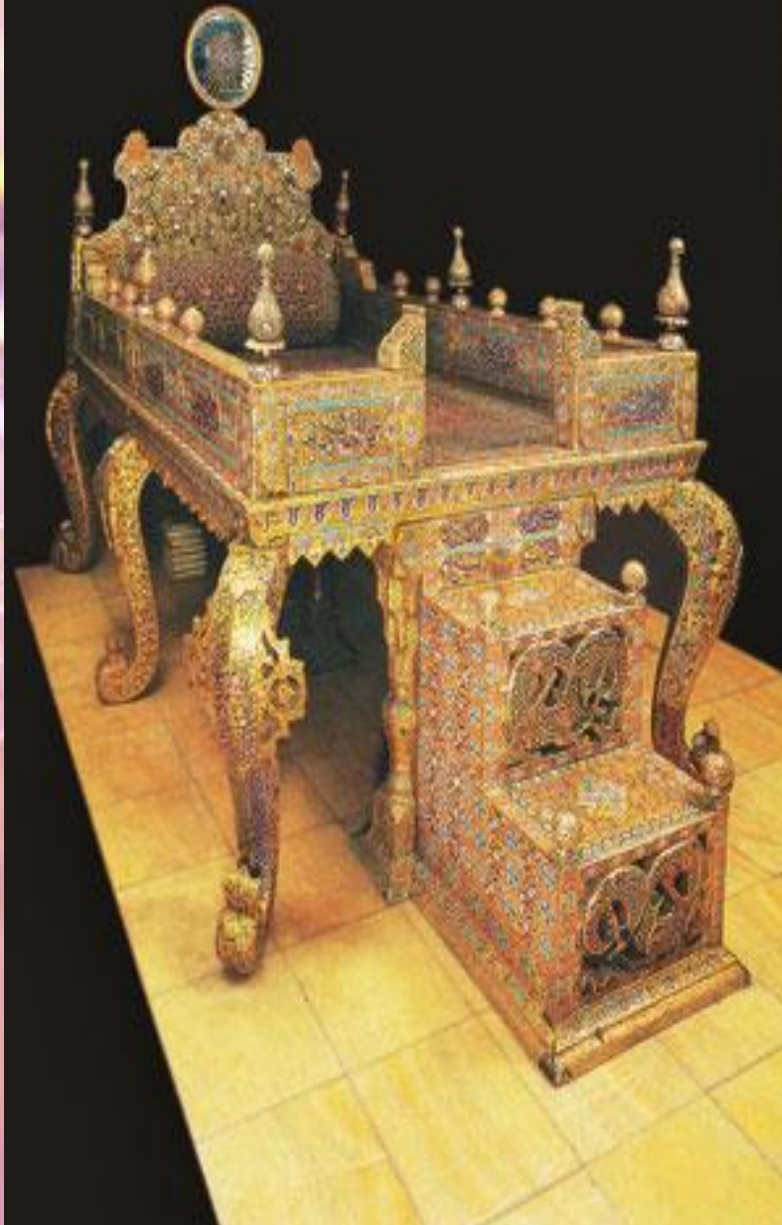
او تا **دهلی** پیش رفت و با **غنیمت های بسیار** به کشور بازگشت.

تخت طاووس

الماس دریای نور

الماس کوه نور

نادر شاه کوشید ایران را به کشوری یکپارچه و قدرتمند تبدیل کند؛ کشوری که بتواند از استقلال و تمامیت سرزمینی خود در برابر دشمنان دفاع کند.

نادر از موقعیت حساس **خلیج فارس و اهمیت نیروی دریایی** آگاه بود.

از این رو برای تأسیس نیروی دریایی ایران در خلیج فارس، کارهایی انجام داد اما این کارها با مرگ او **متوقف** شد.

ایران در زمان نادر شاه افشار

نافرمانی ها و شورش های پیاپی در سال های پایانی
حکومت نادر، تأثیر روحی و روانی نامطلوبی بر او گذاشت.

بد گمانی نسبت به اطرافیان و سرداران خود ← رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه

فرماندهان سپاه نادر شاه که از جان خود می ترسیدند او را به قتل رساندند.

جنگ حاکمان محلی و سران ایل ها ← نا آرامی و آشوب در سراسر کشور

از قلمرو پهناوری که نادر بر آن فرمان می راند، فقط خراسان در اختیار شاهرخ، نوه او،

باقی ماند.

تنگ یسن نادر
باغ موزه نادر

زندیه؛ آرامش و آسایش گذرا

سرانجام، کریم خان از ایل زندیه با پیروزی بر دیگر مدعیان حکومت، برای مدتی به درگیری‌ها و نزاع‌های داخلی پایان بخشید.

او حکومت بخش بزرگی از ایران به جز خراسان را به دست گرفت و سلسله زندیه را بنیان گذاشت.

کریم خان به جای عنوان شاه، لقب وکیل‌الرعیایا یعنی نماینده مردم را برای خود برگزید.

او با ملایمت و مهربانی با مردم رفتار می‌کرد، به صلح، آسایش و آرامش عمومی اهمیت

می‌داد و می‌کوشید با استفاده از شیوه‌های مسالمت‌آمیز، از بروز ناامنی و شورش‌های

داخلی جلوگیری کند.

ایران در زمان زندویه

دوران فرمانروایی کریم خان سی سال طول کشید.

ثبات و آرامش نسبی در سراسر کشور

بهبود اوضاع اجتماعی و اقتصادی

ساخت بناهای مهمی مانند بازار وکیل، مسجد وکیل، حمام وکیل و ارگ کریم خان

در شیراز پایتخت زندیه، و رونق فعالیت های علمی و فرهنگی در آن شهر

با مرگ وکیل الرعایا، افراد خاندان او برای کسب قدرت با یکدیگر درگیر شدند و بار

دیگر جنگ داخلی کشور را فرا گرفت.

کریم خان زند

تیارخ ساخت: ۸۶/۱۲

مجسمه ساز: عبدالعلی غنچور قصر الدشتی

قاجاریّه؛ گسترش نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر

ایل قاجار یکی از ایل های تُرک تبار ایران بود.

پس از کشته شدن نادر شاه، رئیس ایل قاجار (محمد حسن خان) مدّعی حکومت ایران شد اما از کریم خان زند شکست خورد و به قتل رسید.

پسر او **آقا محمد خان**، پس از مرگ کریم خان تلاش برای رسیدن به حکومت را آغاز کرد.

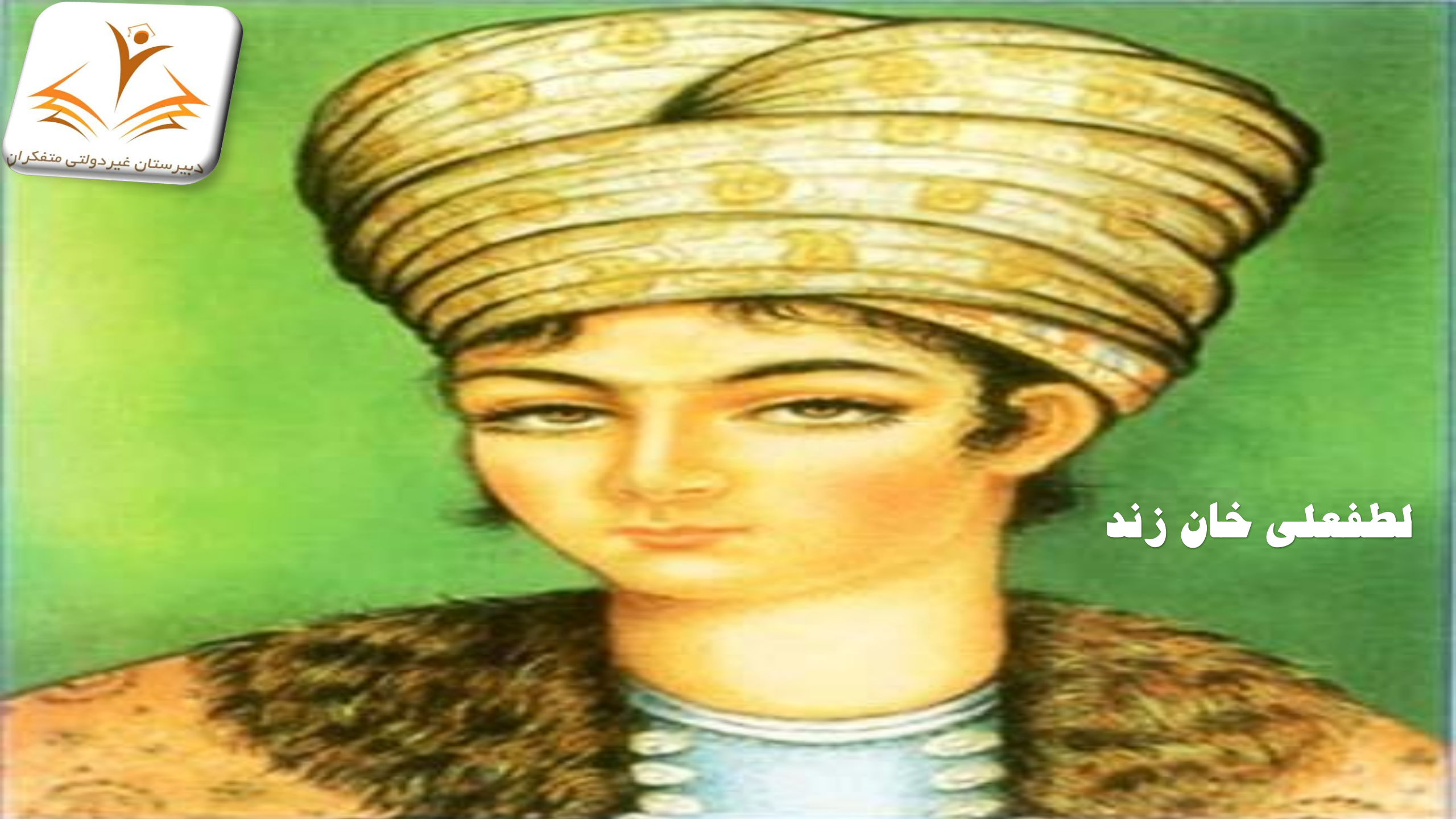
او پس از مدّتی جنگ و گریز، **لطفعلی خان آخرین فرمانروای زندیه** را شکست داد و به

قتل رساند و مردم **کرمان** را به دلیل پناه دادن به لطفعلی خان بی رحمانه مجازات کرد.

آقامحمد خان قاجار

لطفعلی خان زند

ایران در اوایل حکومت قاجاریه

به نظر شما، آقامحمدخان در انتخاب پایتخت به چه نکاتی توجه داشته است؟

آقامحمدخان با لشکرکشی های پیاپی بر سراسر ایران مسلط شد و
حکومت قاجار را بنیان گذاشت.

در نتیجه تلاش های سیاسی و نظامی او، ایران بار دیگر یکپارچگی سرزمینی خود را به
دست آورد و صاحب حکومت مرکزی نسبتاً نیرومندی شد.

پس از آنکه آقامحمدخان به دست خدمتکارانش کشته شد، برادرزاده او، باباخان با عنوان
فتحعلی شاه به قدرت رسید.

دوره حکومت فتحعلی شاه، همزمان با آغاز نفوذ و دخالت گسترده کشورهای
روسیه، انگلستان و فرانسه در ایران بود.

فتوح علی شاہ

اوضاع اروپا

در فاصله سقوط صفویه تا روی کار آمدن قاجاریه، اوضاع کشورهای اروپایی تغییر کرده بود. یکی از دلایل عمده این تغییر، انقلاب صنعتی بود که از انگلستان آغاز شد و در دیگر کشورهای اروپایی گسترش یافت.

نیروی ماشین و ابزارهای صنعتی به جای نیروی انسان و ابزارهای دستی

افزایش سرعت و میزان تولید

انقلاب صنعتی موجب شکوفایی اقتصادی و افزایش قدرت نظامی و

سیاسی کشورهای اروپایی شد.

جلب توجه اروپائیان به سوی کشورهایی که مواد اولیه یا بازار مصرف مناسبی داشتند.

افزایش فعالیت ها و رقابت های استعماری کشورهای اروپایی

حمله روسیه به ایران

روسیه تا پیش از فرمانروایی پتر کشوری ضعیف و عقب مانده بود. اما در نتیجه برنامه ها و فعالیت های پتر به کشوری قدرتمند و استعمارگر تبدیل شد. پس از آن نیز با حمله به کشورهای همسایه، قلمرو خود را گسترش داد.

یکی از اهداف استعماری این کشور رسیدن به آب های آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند بود.

در زمان فتحعلی شاه روسیه با ارتشی مجهز به سلاح های جدید و آشنا به فنون جنگی تازه به قلمرو ایران در قفقاز حمله کرد.

سپاه ایران که از جنگاوران ایل های مختلف تشکیل شده بود، با سلاح های ابتدایی به مقابله با نیروهای متجاوز روس پرداخت.

سرانجام پس از ده سال جنگ نابرابر، با وجود دلآوری نیروهای ایرانی، روسیه پیروز شد و عهدنامه گلستان را به ایران تحمیل کرد.

ایالت های گرجستان، داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاکمیت ایران خارج شدند و تحت حاکمیت روسیه قرار گرفتند.

مردم ایران که از عهدنامه گلستان ناخشنود بودند با فتوای علما برای آزاد کردن سرزمین های اشغالی بسیج شدند.

سپاه ایران که از جنگاوران ایل ها و نیروهای داوطلب مردمی تشکیل شده بود، به سرعت مناطق اشغال شده را آزاد کرد.

روسیه با تمام قوا و تجهیزات خود وارد جنگ شد و با شکست دادن سپاه ایران، عهدنامه ترکمانچای را به کشور ما تحمیل کرد.

- ✓ سرزمین های ایرانی شمال رود ارس به تصرف روسیه در آمد.
- ✓ ایران از کشتی رانی در دریای مازندران محروم گردید.
- ✓ ایران مجبور به پرداخت غرامت شد.

اهداف و برنامه های استعماری انگلستان در ایران

در اوایل دوره قاجار، مهمترین مستعمره انگلستان، یعنی **هندوستان**، با ایران همسایه بود.

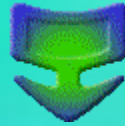
حفظ این مستعمره برای انگلستان اهمیتی حیاتی داشت.

یکی از هدف های اصلی انگلستان از برقراری ارتباط با حکومت قاجار این بود که:

نگذارد کشورهای رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کنند.

در زمان فتحعلی شاه، چند عهدنامه میان ایران و انگلستان بسته شد.

تعهد حکومت قاجار

به هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران به هندوستان لشکر کشی کند.

تعهد انگلستان

در صورت حمله کشورهای دیگر به ایران، به حکومت قاجار کمک های مالی و نظامی کنند.

البته انگلستان، در طول جنگ های روسیه با ایران، به تعهدات خود عمل نکرد.

این کشور در دوران محمدشاه و ناصرالدین شاه با لشکرکشی به خلیج فارس و حمله به بنادر

و جزایر ایران حکومت قاجار را مجبور کرد به **جدایی افغانستان از ایران** رضایت بدهد.

انگلیسی ها همچنین ناصرالدین شاه را وادار کردند که با **جدایی قسمت شرقی سیستان و**

بلوچستان از ایران موافقت کند

علاوه بر اینها، **تعدادی از جزایر ایرانی خلیج فارس را اشغال و به پایگاه نظامی خود**

تبدیل کردند.

بخشی از مفاد عهدنامه مفصل که در سال ۱۲۲۷ ق میان
ایران و انگلستان بسته شد :

– دولت ایران نباید به هیچ یک از دولت‌های اروپایی اجازه
دهد که از خاک ایران به هندوستان لشکرکشی کنند.

– چنانچه یکی از دولت‌های اروپایی به ایران حمله کند،
دولت انگلستان به ایران کمک نظامی و مالی خواهد کرد.

– اگر میان دولت ایران و طوایف افغان اختلاف و نزاعی
صورت گرفت دولت انگلستان مداخله نخواهد کرد.

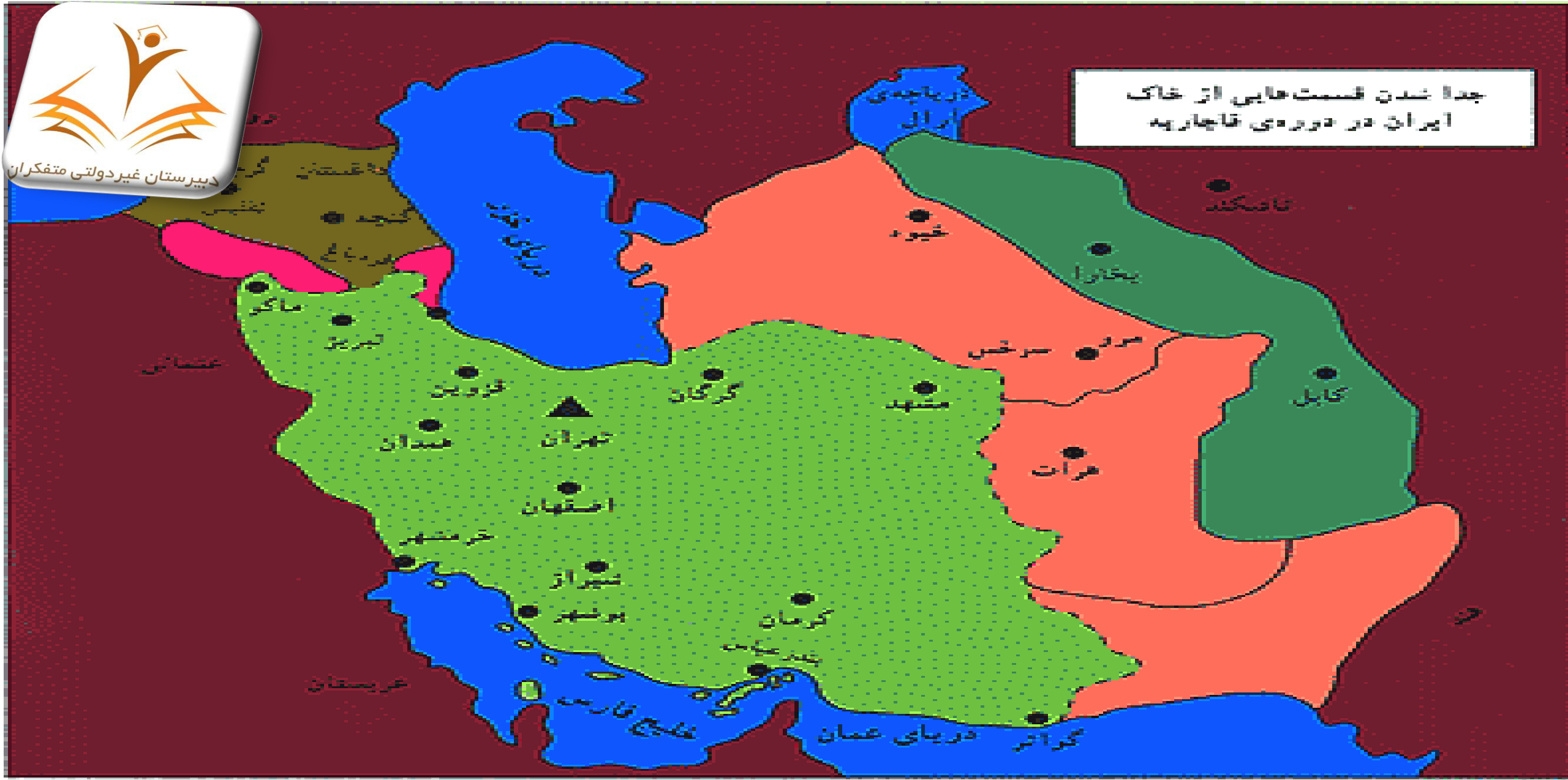
بخشی از مفاد عهدنامه پاریس که در سال ۱۲۷۳ ق میان ایران
و انگلستان بسته شد :

– دولت ایران از هر نوع ادعای حاکمیت نسبت به هرات و
سایر قسمت های افغانستان دست برداشته و متعهد می گردد که
از مداخله در امور آن سرزمین خودداری نماید.

– پس از آنکه دولت ایران نیروهای خود را از هرات خارج
کرد و سفیر انگلستان را پذیرفت، دولت انگلیس نیروهای
خود را از سواحل و بنادر ایران خارج می کند.

جدا شدن قسمت‌هایی از خاک ایران در دوره‌ی قاجاریه

- مناطق که به موجب معاهده‌ی گلستان از ایران جدا شد.
- مناطق که به موجب معاهده‌ی ترکمانچای از ایران جدا شد.
- مناطق که در زمان فتحعلی‌شاه زیر نفوذ ایران بود.
- مناطق که در زمان ناصرالدین شاه از ایران جدا شد.

۱ - کدام مورد آغازگر مرحله دوم جنگ بین ایران و روسیه بعد از عهدنامه گلستان شد؟

۱ (همکاری انگلستان در ارسال کمک نظامی به ایران

۲ (فتوای علماء برای آزاد کردن مناطق اشغالی

۳ (ناخشنودی مردم از مفاد عهدنامه ترکمانچای

۴ (حمله روسیه به مرزهای شمالی ایران بعد از عهدنامه گلستان

۲ - انگیزه اصلی انگلستان در برقراری رابطه با ایران دوره قاجاریه چه بود؟

۱ (رسیدن به آبهای آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند

۲ (به دست آوردن مواد اولیه و بازار ایران

۳ (جلوگیری از نفوذ کشورهای رقیب از راه ایران به هند

۴ (مجبور کردن ایران به جدایی افغانستان

۳ - کدامیک از جملات زیر درست نیست؟

۱ (انگلستان با توجه به قراردادی که با ایران دوره قاجار داشت در جنگ با روسیه، کمک های زیادی به ایران نمود.

۲ (در زمان کریم خان زند، ثبات و آرامش نسبی در کشور عزیزمان ایران برقرار شد.

۳ (پس از مرگ کریم خان زند، جنگ های داخلی دوباره در ایران عزیزمان درگرفت.

۴ (در زمان فتحعلیشاه، جنگ های میان ایران و روسیه روی داد.

۴ - در زمان کدامیک از پادشاهان قاجار، ایران عزیزمان مورد توجه همزمان کشورهای استعمارگر اروپایی قرار گرفت؟

۴ (احمدشاه

۳ (ناصرالدین شاه

۲ (فتحعلیشاه

۱ (آقا محمد خان

۵ - نادر پس از چه اقداماتی، حکومت افشاریه را تأسیس نمود؟

۶ - کدام بناها از دوره کریم خان زند به یادگار مانده است؟ (۴ مورد)

۷- من کیستم؟

با پیروزی بر دیگر مدعیان حکومت، برای مدتی به درگیری ها و نزاع داخلی پایان بخشیدم و بخش بزرگی از ایران به جز خراسان را به دست گرفتم و سلسله زندیه را بنیان نهادم و برای خود عنوان وکیل ارجایا را برگزیدم.

۸ - من کیستم؟

(فعالیت های علمی و فرهنگی را در شهر شیراز رونق دادم. با مردم با مهربانی رفتار می کردم و به آسایش عمومی اهمیت می دادم و با استفاده از شیوه های مسالمت آمیز از شورش های داخلی جلوگیری کردم.)

۹ - تعهدات ایران و انگلستان به یکدیگر در دوره پادشاهی فتحعلیشاه قاجار را بنویسید.

تهران از نمایه

شیراز از نمایه

مشهد از نمایه

معرفی کتاب مرتبط

خواجہ تاجدار

ژان کور
تہذیب انصاری

جدائل و حقائق

پاکستان

